

Література:

1. Захаров В.П. Інформаційне забезпечення боротьби зі злочинністю : монографія / В.П. Захаров. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – 472 с.
2. Інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності: монографія / В.А. Буржинський, М.Г. Вербенський, В.С. Гусливський та ін. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2009. – 110 с.
3. Катеринчук І.П. Інформаційне забезпечення діяльності правоохоронних органів України: проблеми теорії і практики: монографія / І.П. Катеринчук. – Одеса: ОДУВС, 2015. – 392 с.
4. Никифорчук Д.Й. Аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності: навчально-практичний посібник / Д.Й. Никифорчук, О.Ю. Бусол, Г.М. Бірюков. – К.: НАВС, 2012. – 152 с.

ПИТАННЯ УНІФІКАЦІЇ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ НЕГЛАСНИХ ПРАЦІВНИКІВ В ОРГАНІЗОВАНУ ГРУПУ ЧИ ЗЛОЧИННУ ОРГАНІЗАЦІЮ

*Албул С.В., перший проректор Одеського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, полковник поліції*

Забезпечення внутрішньої безпеки є винятковою прерогативою держави, що і визначає роль та значення її правоохоронного забезпечення. В умовах масштабної криміналізації суспільства, коли на її стан впливають організована злочинність і корупція, що опанували різноманітні механізми впливу на прийняття багатьох державних рішень, позитивні зміни у суспільному житті, стратегічні реформи у галузі внутрішньої безпеки значною мірою залежать від здатності держави, її правоохоронної системи докорінно змінити кримінальну ситуацію в державі [1, с. 34].

Сьогоднішній організованій злочинності сприяють такі глобальні соціально-економічні процеси як урбанізація, міждержавна та міжрегіональна міграція, формування світового інформаційно-культурного простору, а характерним для організованих злочинних угруповань є достатньо високий рівень організованості, стійкі корупційні і міжнародні злочинні зв'язки. Зростання рівня організованості і професіоналізму злочинності, її технічна озброєність, вироблення і зміцнення імунітету злочинного середовища від традиційних засобів і заходів оперативно-розшукової діяльності, розгалужені корупційні зв'язки сприяють перетворенню злочинних груп у високоорганізовані об'єкти, які мають розвинену інфраструктуру. Наявна в Україні система забезпечення національної безпеки загалом відповідала вимогам, які постали перед державою в перші роки незалежності. Однак характер безпечового середовища, яке сформувалося на початку ХХІ ст. унаслідок розширення спектру викликів і загроз, висуває нові вимоги до системи забезпечення національної безпеки України й потребує її удосконалення. Саме ослаблення державного контролю за ситуацією в країні дає можливість криміналітету задавати тон, диктувати свої правила поведінки, ідеологію, субкультуру, лобювати вигідні їй правові, організаційні і тактичні рішення легітимної влади, здійснювати активну протидію правоохоронним структурам. Для організації злочинної діяльності вони оперують значними грошовими ресурсами, які, зокрема, використовуються для підкупу державних службовців, працівників правоохоронних органів, залучення фахівців різних галузей для створення ефективних механізмів, технологій, способів та схем вчинення злочинів тощо [5, с. 15].

Головною передумовою успішного реформування правоохоронної системи України є розробка та розвиток принципово нової законодавчої бази, яка б дозволила якісно виконувати завдання у зазначеній сфері. Необхідність розробки пропозицій змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» викликана, насамперед, потребою забезпечення належної діяльності правоохоронних органів України щодо охорони та захисту прав і свобод людини, а також боротьби зі злочинністю, особливо з її організованими формами.

Криміногенна ситуація, що склалася у сучасній Україні, характеризується незвичайно великою кількістю злочинних проявів, які викликані перманентною політичною нестабільністю, руйнацією усталених економічних зв'язків, падінням рівня добробуту людей, вимушеністю ведення бойових дій на Сході нашої держави. Останніми роками суттєво зросла кількість злочинних угруповань, які є добре зорганізованими й використовують у своїй протиправній діяльності новітні способи вчинення майнових і насильницьких злочинів, вогнепальну зброю, вибухові пристрої, спеціальні технічні та інші засоби для протидії правоохоронним органам [1, с. 36].

Ефективна протидія злочинності, насамперед в її найнебезпечніших організованих формах, неможлива без обізнаності у процесах, що відбуваються у злочинному середовищі, без можливості впливати на них з профілактичною метою, без ретельного негласного документування фактів протиправної діяльності. Правоохоронні органи України мають володіти актуалізованою інформацією про умови формування й функціонування організованих злочинних угруповань; механізми вчинення ними злочинів; рольову участь у цьому кожного учасника злочинного угруповання; рух тіньових та інших фінансових потоків, які уможливають існування цих угруповань або ж є предметом їх злочинних інтересів; інфраструктуру організованої злочинності, а також іншими відомостями, необхідними для організації результативної протидії злочинності в Україні.

Отриманням, добуванням, документуванням, аналітичною обробкою, систематизацією та зберіганням інформації криміногенного характеру, а також прогнозуванням розвитку подій та виявленням наявних ризиків мають займатися спеціалізовані підрозділи правоохоронних органів, зважаючи на специфічні умови здійснення цієї

роботи, пов'язані з цілковитою негласністю, підвищеною небезпекою для особового складу, необхідністю особливої професійної підготовки. Поліцейська практика більшості розвинених країн та позитивний досвід роботи правоохоронних органів України засвідчують, що зазначені функції реалізуються шляхом впровадження у злочинне середовище штатних та позаштатних негласних працівників. Разом із тим, чинне законодавство, що регламентує окремі питання впровадження штатних та позаштатних негласних працівників оперативних підрозділів у злочинне середовище (Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»), містить певні суперечності.

Відповідно до п. 8 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених Законом підстав надається право виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями ст. 272 Кримінального процесуального кодексу України. Для цього оперативним підрозділам надано право «мати... негласних штатних та позаштатних працівників» (п. 13) та «використовувати конфіденційне співробітництво» (п. 14) [3].

У свою чергу, в Розділі IV «Заходи щодо забезпечення боротьби з організованою злочинністю» Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» на законодавчому рівні передбачена можливість легендованого введення негласних співробітників в організовані злочинні угруповання. При цьому, оперативним підрозділам надається право використання у боротьбі з організованою злочинністю негласних співробітників (ст. 13) та учасників організованих злочинних угруповань (ст. 14) [4].

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації відносить до категорії негласних слідчих (розшукових) дій. Відповідно до ст. 272 КПК України, під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані відомості, речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або є учасником вказаної групи чи злочинної організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування. Виконання вказаними особами такого спеціального завдання, як негласна слідча (розшукова) дія, здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу [2].

Виконання спеціального завдання не може перевищувати шість місяців, а в разі необхідності строк його виконання продовжується слідчим за погодженням з керівником органу досудового розслідування або прокурором на строк, який не перевищує строку досудового розслідування. За нашим переконанням, такі обмеження строку виконання спеціального завдання є недоцільним. На практиці – це комплексна спеціальна оперативно-розшукова операція, яку безпосередньо здійснюють штатні та позаштатні негласні працівники. Виконання такого спеціального завдання може бути як тактичним (короткостроковим), так і стратегічним (довгостроковим). Тільки на організацію та підготовку такої операції потребується час, який може значно перевищувати шестимісячний термін, адже до її здійснення залучається значний потенціал великої кількості спеціалістів – від психологів до гримерів та бутафорів. Потребує ретельного підготування впровадження негласного працівника до складу організованої групи чи злочинної організації та виведення його після виконання завдання.

Відповідно до ч. 6 ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи.

Логіко-семантичний аналіз вказаних норм, а також практика їх застосування дає підстави стверджувати, що спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації безпосередньо здійснюють штатні та позаштатні негласні працівники оперативних підрозділів, впроваджені у злочинне середовище. Слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, прокурор не виконують таке спеціальне завдання, а приймають рішення про його проведення. У свою чергу, уповноважені оперативні підрозділи за дорученням слідчого здійснюють організацію його проведення (розробляють та реалізують комплекс заходів з легендованого впровадження особи у злочинне середовище).

У цьому сенсі більш коректним вбачається визначення, яке міститься у спільному наказі Генеральної Прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», де передбачено, що виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації полягає в організації слідчим і оперативним підрозділом введення уповноваженої ними особи, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, в організовану групу чи злочинну організацію під легендою прикриття для отримання речей і документів, відомостей про її структуру, способи і методи злочинної діяльності, які мають значення для розслідування злочину або злочинів, які вчиняються цими групами. При цьому, тактика здійснення оперативного впровадження негласних працівників для виконання спеціального завдання до організованих груп чи злочинних організацій регламентується окремими відомчими нормативними актами з грифом обмеженого доступу.

Отже, слідчий, який проводить досудове розслідування злочину, прокурор та уповноважені оперативні підрозділи здійснюють впровадження негласного працівника оперативного підрозділу в організовану групу чи зло-

чинну організацію. У свою чергу, впроваджений негласний працівник оперативного підрозділу вже виконує спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

З метою приведення у відповідність положенням теорії і практики оперативно-розшукової діяльності, необхідним є внесення змін у ст. 272 Кримінального процесуального кодексу України та у п. 8 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Зміст запропонованих змін та доповнень

1. Назву статті 272 Кримінального процесуального кодексу України «Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації» викласти у наступній редакції:

Стаття 272 «Впровадження негласного працівника оперативного підрозділу в організовану групу чи злочинну організацію».

2. Частину 2 статті 272 Кримінального процесуального кодексу України викласти у наступній редакції:

«Впровадження негласних працівників в організовану групу чи злочинну організацію з метою виконання спеціального завдання здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу».

3. Пункт 8 статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» «Права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність» викласти у наступній редакції:

8) впроваджувати негласних працівників в організовану групу чи злочинну організацію та виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями ст. 272 Кримінального процесуального кодексу України.

Внесення відповідних змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», на нашу думку, сприятиме уніфікації національного законодавства України до міжнародних норм у галузі протидії злочинності.

Література:

1. Албул С.В. Методологія кримінальної розвідки: теоретико-праксеологічний дискурс / С.В. Албул // Південноукраїнський правничий часопис. – 2016. – № 2. – С. 34-37.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : за станом на 22.01.2017 р. – К.: Алерта, 2017. – 304 с.

3. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 19.01.2017 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : закон України від 30.06.1993 р. № 3341-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 05.01.2017 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

5. Ущиповський В.Ф. Протидія організованій злочинній діяльності: теоретичні та соціально-правові проблеми: монографія / В.Ф. Ущиповський. – К.: ДНДІ МВС України, 2009. – 532 с.

ЩОДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Алексєєнко А.О., курсант 3-го курсу факультету № 1

Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Ноздрін Д.О., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету № 1

Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Метою доповіді є розробка способів вирішення проблем забезпечення взаємодії органів досудового розслідування та інших правоохоронних органів для забезпечення кримінального судочинства з урахуванням специфіки їх діяльності, у тому числі з підрозділами кримінальної розвідки, пов'язаної з розслідуванням особливо складних та особливо важливих кримінальних проваджень; визначення й наукове обґрунтування комплексу пропозицій, спрямованих на удосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства, інших нормативно-правових актів і правозастосовчої практики правоохоронних органів. На теперішній час в усьому світі набуває популярності впровадження правоохоронними органами кримінальної (поліцейської) розвідки з метою попередження та прогнозування злочинності. Завдяки такій діяльності накопичується розвідувальна інформація та вживаються дії превентивного характеру. Сьогодення вимагає від науковців та практиків перегляду ключових підходів до організації боротьби зі злочинами, особливо в контексті визначення місця оперативно-розшукової діяльності та органів досудового розслідування в системі такої боротьби, коли формується її нова парадигма, визначається яким чином вона повинна співвідноситися з детективною діяльністю, яка на сьогодні вже стає реальною вимогою часу та яка повинна поєднувати в собі оперативно-розшукову та кримінальну процесуальну функції.

Взагалі кримінальну розвідку можна розглядати як різновид розвідувальної діяльності та форму прихованого розслідування, що являє собою комплекс гласних і негласних, оперативно-розшукових, інформаційно-аналітичних заходів, що здійснюються спеціально уповноваженими суб'єктами, які забезпечують проникнення джерела інформації в організовані злочинні угруповання, у тому числі із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, з метою збирання розвідувальної інформації про їх діяльність та інфраструктуру.